

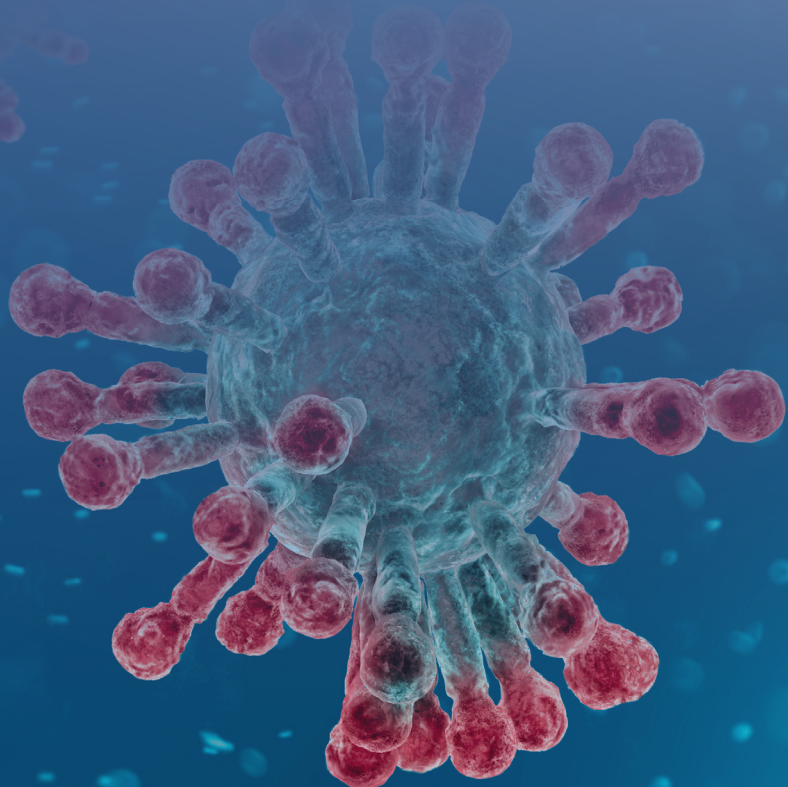
GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Asesiad o'r Effaith ar Iechyd o'r 'Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol' yng Nghymru mewn ymateb i'r pandemig COVID-19

Crynodeb Gweithredol

Liz Green, Laura Morgan, Sumina Azam, Laura Evans,
Lee Parry-Williams, Louisa Petchey a Mark A Bellis.

Mae tair rhan i'r Asesiad o'r Effaith ar Iechyd hwn:

Asesiad o'r Effaith ar Iechyd o'r 'Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol' yng Nghymru mewn ymateb i'r pandemig COVID-19. Crynodeb Gweithredol (yr adroddiad hwn)

Asesiad o'r Effaith ar Iechyd o'r 'Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol' yng Nghymru mewn ymateb i'r pandemig COVID-19. Prif Adroddiad

Asesiad o'r Effaith ar Iechyd o'r 'Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol' yng Nghymru mewn ymateb i'r pandemig COVID-19. Gwybodaeth atodol

Dyfyniad awgrymedig:

Green L, Morgan L, Azam S, Evans L, Parry-Williams L, Petchey L a Bellis MA. (2020). Asesiad o'r Effaith ar Iechyd o'r 'Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol' yng Nghymru mewn ymateb i'r pandemig COVID-19. Crynodeb Gweithredol. Caerdydd, Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Diolchiadau

Hoffai'r awduron ddiolch i bawb a roddodd o'u hamser yn hael ac a gytunodd i gael eu cyfweld:

- Sally Holland, Comisiynydd Plant Cymru
- Bec Wooley, Cyngor ar Bopeth Cymru
- Cathy Madge, Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru
- Sara Mosely, Mind Cymru
- Rebecca Fogarty, Iechyd Cyhoeddus Cymru
- Jo Hopkins, Iechyd Cyhoeddus Cymru
- Mary-Ann McKibben a Thîm Cymru Iach ar Waith, Iechyd Cyhoeddus Cymru
- Amy McNaughton, Iechyd Cyhoeddus Cymru
- Sally Rees, Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru
- Paul Lewis, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
- Naomi Alleyne, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
- Nesta Lloyd-Jones, Confederasiwn GIG Cymru

Hoffem ddiolch hefyd i gydweithwyr yn Iechyd Cyhoeddus Cymru am ddarparu adborth a gwybodaeth bellach: Nerys Edmonds, Lara Snowdon, Sarah Jones, Sue Mably, Kirsty Little, Sarah Morgan a Ciaran Humphries.

ISBN 978-1-78986-154-88

© 2020 Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Gellir atgynhyrchu'r deunydd a gynhwysir yn y ddogfen hon o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/

cyn belled â'i fod yn cael ei wneud yn gywir ac nad yw'n cael ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Cydnabyddiaeth i'w nodi i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Mae hawlfraint yn y drefn deipograffyddol, y dyluniad a'r gosodiad yn perthyn i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

Cynnwys

Cyflwyniad

2

Prif Ganfyddiadau

3

Effeithiau cadarnhaol y polisi

4

Effeithiau negyddol y polisi

5

Bylchau mewn tystiolaeth ac ymchwil yn y dyfodol

7

Y Camau Nesaf

8

Casgliad

10

Tabl 1: Effeithiau allweddol y 'Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol' yng Nghymru

11

Cyflwyniad

(Gweler y Prif Adroddiad Adran 1)

Mae pandemig COVID-19 wedi newid bywydau bron pob dinesydd ledled y byd ac wedi cael ei ddisgrifio gan Ysgrifennydd Cyffredinol y Cenhedloedd Unedig fel hyn:

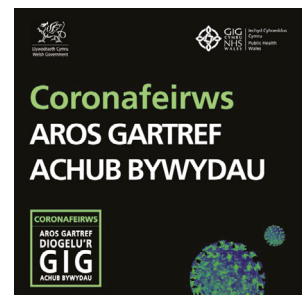
'attacking societies at their core, claiming lives and people's livelihoods'

a dyma'r:

'greatest test that we have faced together since the formation of the United Nations post World War Two.'

(Y Cenhedloedd Unedig, 2020)

Mae'r ymateb i COVID-19 (coronafeirws) yng Nghymru wedi esblygu dros amser, o'r cyfnod o gyfyngu ac oedi cychwynnol, i gyflwyno'r **Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol** ar 23 Mawrth 2020 – a elwir hefyd yn 'gyfyngiadau symud'. Mae strategaeth Llywodraeth Cymru *Llacio'r cyfyngiadau ar ein cymdeithas a'n heconomi: dal i drafod* (Llywodraeth Cymru, 2020) wedi amlinellu'r camau posibl ar gyfer codi mesurau cyfyngiadau symud yng Nghymru, yn ogystal â nodi y gall fod angen ail-osod mesurau os na ellir rheoli'r trosglwyddiad o COVID-19. Mae ymbellhau cymdeithasol yn greiddiol i'r mesurau, ac mae'n debygol o barhau hyd nes yr ystyrir ei bod yn ddiogel i'r boblogaeth ryngweithio, er enghraifft drwy gyflwyno brechlyn diogel ac effeithiol.

Mae gan Iechyd Cyhoeddus Cymru rôl o arwain y system o ran diogelu a gwella iechyd a llesiant a lleihau annhegwch ym maes iechyd mewn ymateb i COVID-19. Fel rhan o'i gyfrifoldebau i gynnal ymchwil i faterion iechyd a llesiant er mwyn llywio a gwella'r sail dystiolaeth, mae Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi cynnal Asesiad o'r Effaith ar Iechyd (AEI) cyflym mewn amser real i **wella gwybodaeth a dealltwriaeth o'r effeithiau pellgyrhaeddol yng Nghymru y Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol**, yn ystod sefyllfa gymhleth sy'n datblygu. Gall y rhai sy'n gwneud penderfyniadau ddefnyddio'r canfyddiadau i:

Nodi camau i liniaru effeithiau negyddol a gwella effeithiau cadarnhaol y polisi;

Llywio unrhyw barhad o'r polisi neu unrhyw addasiadau iddo (gan gynnwys ei ddiddymu'n raddol);

Cefnogi'r paratodau ar gyfer unrhyw ail neu drydedd don y pandemig COVID-19, lle mae'n bosibl y bydd angen ailgyflwyno'r polisi;

Llywio strategaethau'r dyfodol ar gyfer adfer ac adnewyddu.

Mae'r AEI wedi defnyddio ystod eang o ffynonellau tystiolaeth gan gynnwys llenyddiaeth academiaidd gyhoeddedig, llenyddiaeth lwyd, data a gwybodaeth iechyd, a thystiolaeth gan sefydliadau rhanddeiliaid yng Nghymru drwy gyfrwng cyfweiliadau a thystiolaeth ysgrifenedig (gweler yr Adroddiad Atodol Adrannau 2 a 3).

Prif Ganfyddiadau

(Gweler y Prif Adroddiad Adran 4)

Mae'r dystiolaeth a gasglwyd wedi rhoi cipolwg o'r effeithiau yng Nghymru, mewn sefyllfa lle mae polisi wedi bod yn newid yn gyflym a'r dystiolaeth yn tyfu'n barhaus. Gellir ystyried y Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol yn bolisi 'ymbarél', sydd wedi arwain yn uniongyrchol at benderfyniadau a gweithrediadau polisi eraill, megis cau ysgolion a pholisïau lliniaru, fel rhoi cyflogeion ar ffyrlo ac atal troi allan. Gwelwyd effeithiau polisi felly ar draws ehangder o feysydd polisi yn cynnwys iechyd a gofal cymdeithasol; busnes, economi ac arloesedd; cydraddoldeb, cyfiawnder a'r gyfraith; cymunedau ac adfywio; pobl hŷn; addysg a sgiliau; plant a theuluoedd; sector cyhoeddus; tai; yr amgylchedd a newid hinsawdd; a thrafnidiaeth. Mae'r rhain yn brif benderfynyddion iechyd a llesiant. Gellir gweld crynodeb o'r prif ganfyddiadau yn Nhabl 1 (tudalen 11), sydd hefyd yn cyfeirio at wybodaeth bellach sydd ar gael yn y Prif Adroddiad. Mae'r derminoleg a ddefnyddir i ddisgrifio math, tebygolrwydd, dwyster a hyd yr effaith fel a ganlyn:

Math o effaith		
Cadarnhaol / cyfle	Effeithiau yr ystyrir eu bod yn gwella statws iechyd neu'n cynnig cyfle i wneud hynny	Negyddol
		Effeithiau yr ystyrir eu bod yn lleihau statws iechyd
Tebygolrwydd yr effaith		
Cadarnhawyd	Tystiolaeth uniongyrchol gref e.e. o ystod eang o ffynonellau bod effaith eisoes wedi digwydd neu y bydd yn digwydd	Cadarnhawyd
Tebygol	Mwy tebygol o ddigwydd na pheidio. Tystiolaeth uniongyrchol ond o ffynonellau cyfyngedig	Tebygol
Posibl	Gallai ddigwydd neu beidio. Credadwy, ond gyda thystiolaeth gyfyngedig i gefnogi	Posibl
Dwysedd / difrifoldeb yr effaith		
Mawr	Arwyddocaol o ran dwyster, ansawdd neu raddau. Arwyddocaol neu'n ddigon pwysig i fod yn deilwng o sylw, yn nodedig	Mawr
Cymedrol	Cyfartalog o ran dwysedd, ansawdd neu raddau	Cymedrol
Lleiaf	Swm, maint, neu raddau lleiaf, dibwys	Lleiaf
Hyd yr effaith		
Tymor byr (B)	Gwelir yr effaith mewn 0 – 1 flwyddyn	Tymor byr (B)
Tymor canolig (C)	Gwelir yr effaith mewn 1 – 5 mlynedd	Tymor canolig (C)
Tymor hir (H)	Gwelir yr effaith mewn >5 mlynedd	Tymor hir (H)

Effeithiau cadarnhaol y polisi (gweler y Prif Adroddiad Adran 4.1)

Hyd yn hyn, mae'r polisi wedi cyflawni ei nod o leihau trosglwyddiad y feirws, llai o forbidrwydd a marwolaethau yn uniongyrchol oherwydd clefyd COVID-19, ac mae wedi helpu i sicrhau nad yw'r defnydd o wasanaethau ysbyty aciwt wedi bod yn fwy na'r capasiti. Mae'n bwysig nodi bod effaith y polisi ar bob achos o forbidrwydd a marwolaethau ychwanegol dros y tymor byr, canolig a hir yn aneglur ar adeg cyhoeddi. Mae'r trosglwyddiad is o COVID-19 yn debygol o fod wedi bod o fudd i'r rhai sy'n fwy agored i'w effeithiau iechyd negyddol uniongyrchol o gymharu â'r boblogaeth gyffredinol.

Mae effeithiau cadarnhaol arwyddocaol eraill y polisi yn cynnwys (heb fod mewn unrhyw drefn blaenoriaeth):

Ysgogi cymdeithas yn ei chyfanrwydd i ddiogelu'r rheini sy'n fwy agored i niwed, gan gyfrannu at fwy o gydlyniant a chydnerthedd cymunedol.

Cynydd cyflym yn y defnydd o dechnoleg ddigidol, sydd wedi helpu pobl i aros mewn cysylltiad â'u hanwyliaid, parhau i weithio, parhau â'u haddysg, a chael mynediad at wasanaethau allweddol (megis gofal iechyd).

Cryfhau cysylltiadau teuluol a chyfeillgarwch, er enghraifft drwy fwy o gyswllt drwy'r cyfryngau cymdeithasol a thechnoleg ddigidol.

Mae gweithio gartref wedi rhoi mwy o hyblygrwydd i rai unigolion, gan alluogi unigolion i sicrhau cydbwysedd gwell rhwng gwaith a bywyd.

Bu gweithredu cyflym i roi'r rhai sy'n ddigartref mewn llety.

Diogelu'r rhai sy'n agored i niwed, er enghraifft drwy ddarparu bwyd i blant sy'n gymwys i gael prydau ysgol am ddim.

Gostyngiad mewn cyfraddau troseddu yn gyffredinol.

Llai o ddefnydd o geir a thraffig, ynghyd â gwell ansawdd aer a llai o allyriadau NO₂.

Mwy o werthfawrogiad o bwysigrwydd gweithgarwch corfforol, gan gynnwys wrth hyrwyddo llesiant meddyliol. Ar gyfer rhai aelodau o'r boblogaeth, mae lefelau gweithgarwch corfforol wedi cynyddu.

Effeithiau negyddol y polisi (gweler y Prif Adroddiad Adran 4.2)

Mae'r Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol wedi cael effaith negyddol anfwriadol ar bron bob grŵp poblogaeth ac ar draws ystod o feysydd polisi a phenderfynyddion iechyd a llesiant. Mae engreifftiau allweddol yn cynnwys (heb fod mewn unrhyw drefn blaenoriaeth):

Grwpiau'r boblogaeth:

Effeithiwyd yn anghymesur ar aelwydydd incwm isel mewn nifer o ffyrdd, gan gynnwys effeithiau economaidd ac ariannol; mae rhai effeithiau wedi cael eu lliniaru'n rhannol gan y mesurau cymorth ariannol cenedlaethol fel y cynllun ffyrlo.

Mae cyswllt rhyngpersonol a chyswllt cymdeithasol is wedi effeithio ar bob grŵp, gan arwain at deimladau o unigedd ac unigrwydd.

Gwaethygu llesiant meddyliol y boblogaeth gyfan (megis iselder a theimladau o ddryswch, dichter, gorbryder ac unigrwydd), yn ogystal â gwaethygiad mewn cyflyrau iechyd meddwl. Mae'r rhai sydd yn y perygl mwyaf yn cynnwys menywod, menywod â phlant, y rhai ar incwm isel, gweithwyr gofal iechyd, y rhai â chyflyrau iechyd meddwl presennol, y rhai sydd wedi cael eu gwarchod a phobl hŷn.

Y rhai sy'n gweithio mewn sectorau sydd wedi cau oherwydd cyfyngiadau, gan arwain at bobl yn colli eu swyddi neu'n ennill llai o incwm.

Mae menywod a phlant yn fwy tebygol o fod wedi profi trais gan gynnwys trais yn y cartref a chamdriniaeth rywiol.

Efallai fod y rhai sydd fel arfer yn dibynnu ar eraill i ddarparu gofal a chymorth yn y cartref wedi ei chael yn anodd caffael hyn oherwydd cyfyngiadau symud.

Mae addysg babanod, plant a phobl ifanc (gan gynnwys oedolion ifanc) wedi profi amharu o ran eu haddysg, wedi profi newidiadau mawr i'w trefn a'u strwythurau arferol ac maent wedi profi llai o gyfleoedd i gymdeithasu gyda chyfoedion. Mae plant o gartrefi incwm isel yn fwy tebygol o fod wedi cael eu heffeithio'n andwyol.

Mae cau lleoliadau gofal plant ac ysgolion wedi golygu bod rhai plant efallai wedi colli mynediad i fan diogel. Gallai plant fod mewn mwy o berygl o gael profiadau niweidiol yn ystod plentyndod (ACE) oherwydd amrywiaeth o ffactorau yn dibynnu ar sefyllfa'r teulu.

Mae gweithwyr allweddol¹ sydd wedi parhau i weithio wedi cael eu rhoi mewn mwy o berygl o ddal y feirws ac o brofi effeithiau iechyd meddwl fel gorbryder a gofid.

Grwpiau Pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig (BAME), y nodwyd bod ganddynt ganlyniadau iechyd gwaeth o ganlyniad i gontractio COVID-19, ac a allai hefyd fod wedi profi cynnydd mewn troseddau casineb.

¹ Mae gweithwyr allweddol yn cynnwys staff y tu allan i'r GIG ac fe'u diffinnir gan Lywodraeth Cymru: <https://llyw.cymru/gweithwyr-hanfodol-allweddol-y-coronafeirws-darparu-gofal-plant-ac-addysg>

Penderfyniadau iechyd a llesiant:

Effeithiau negyddol ar yr economi gan arwain at lai o incwm a gwariant, mwy o ddiweithdra, a chau busnesau bach; bydd yr effeithiau dilynol ar iechyd yn parhau i gael eu teimlo pan fydd mesurau wedi'u codi.

Llai o ddefnydd o drafnidiaeth gyhoeddus, sy'n debygol o barhau wrth i gyfyngiadau gael eu llacio; rhagwelir y bydd hyn yn arwain at gynnydd yn nifer y siwrneiau mewn ceir. Gallai hyn effeithio ar gyflawni nodau polisi teithio llesol a chynaliadwy.

Llai o ddefnydd a/neu lai o fynediad at rai gwasanaethau iechyd a gofal, fel adrannau achosion brys ysbytai, ac atal nifer o ymyriadau gofal iechyd, gan arwain o bosibl at fwy o forbidrwydd a marwolaethau oherwydd cyflyrau iechyd nad ydynt yn rhai COVID-19.

Cynnydd mewn ymddygiad sy'n niweidio iechyd megis bwyta byrbrydau a chynnydd yn y defnydd o alcohol.

Mae defnyddio cyfryngau cymdeithasol wedi cynyddu lledaeniad gwybodaeth anghywir a theimladau o straen a phanig.

Tai gorlawn neu o ansawdd gwael yn gwaethygu cyflyrau iechyd sy'n bodoli eisoes ac yn cael effaith negyddol ar lesiant meddyliol.

Mae'r AEI wedi nodi nifer o **gyfleoedd** i hyrwyddo ac amddiffyn iechyd a llesiant y boblogaeth a lleihau annhegwch ym maes iechyd (gweler y Prif Adroddiad Adran 4.3). Mae'r rhain yn cynnwys (heb fod mewn unrhyw drefn blaenoriaeth):

- Mwy o ddefnyddio o dechnoleg ddigidol ar draws sawl agwedd ar fywyd bob dydd.
- Mwy o ddefnyddio o weithio gartref a gweithio ystwyth, megis hyrwyddo arferion gweithio hyblyg fel gosod amseroedd dechrau a gorffen gweithio cyfnodol.
- Symud i fodel datblygu economaidd cynaliadwy, lle mae iechyd a ffactorau sy'n cyfrannu at lesiant y boblogaeth ar flaen y gad yn y broses o wneud penderfyniadau.
- Adeiladu ar y cynnydd mewn gwirfoddoli i harneisio cryfderau'r trydydd sector, a thrwy hynny hyrwyddo cydlyniant cymunedol a sicrhau mwy o gydnerthedd i'r ymateb i'r pandemig sy'n parhau.
- Hybu ymddygiad iach sy'n gysylltiedig ag alcohol, tybaco, diet a gweithgarwch corfforol ac atgyfnerthu dulliau gweithredu system gyfan o ddiogelu iechyd a llesiant mewn ysgolion.
- Hyrwyddo a chefnogi cyfleoedd ar gyfer teithio llesol a chynyddu'r ddarpariaeth a'r defnydd o drafnidiaeth gyhoeddus yn y tymor hwy.
- Hyrwyddo ymyriadau a fydd yn diogelu rhag achosion yn y dyfodol (boed yn COVID-19 neu glefydau heintus eraill), fel gwell llythrennedd iechyd ar fesurau hylendid.
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol fel fframwaith polisi i fynd i'r afael â COVID-19, ynghyd ag ystod o faterion brys eraill i Gymru fel amddifadedd sydd wedi ymwreiddio, goblygiadau Brexit, a'r argyfwng hinsawdd.

Bylchau mewn tystiolaeth ac ymchwil yn y dyfodol

(Gweler y Prif Adroddiad Adran 4.4)

Ceir bylchau sylweddol yn y dystiolaeth mewn perthynas ag effaith pandemigau (a COVID-19 yn fwy penodol), ac mae'r ymatebion polisi yn cynnwys: morbidrwydd a marwolaethau ychwanegol cyffredinol y boblogaeth; effeithiau ar grwpiau poblogaeth penodol; llesiant meddyliol; cyflogaeth; addysg; babanod, plant a phobl ifanc; ymddygiadau hybu iechyd; mynediad at wasanaethau; defnyddio cyfryngau cymdeithasol; rôl tai; graddfa a rhesymau dros waeth canlyniadau iechyd i unigolion o gefndiroedd BAME; effaith dileu polisïau lliniaru; a'r amrywiaeth mewn profiadau rhwng ardaloedd gwledig a threfol.

Y Camau Nesaf

(Gweler y Prif Adroddiad Adran 5)

Mae'r Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol eisoes wedi cael effaith ddifrifol ar iechyd a llesiant poblogaeth Cymru. Isod ceir ystod o ystyriaethau polisi sy'n gallu: cefnogi gwell dealltwriaeth o effeithiau tymor hwy mesurau rheoli ar iechyd a llesiant y boblogaeth; helpu i liniaru effeithiau negyddol a gwella effeithiau cadarnhaol; llywio penderfyniadau ynghylch parhau â'r polisi neu wneud addasiadau iddo (gan gynnwys ei ddileu'n raddol); cefnogi unrhyw ailgyflwyno'r polisi, er enghraifft mewn achos o ail neu drydedd don o'r pandemig COVID-19; a llywio strategaethau ar gyfer adfer ac adnewyddu.

- 1.** Lliniaru yn erbyn annhegwch iechyd sy'n gwaethygu o ganlyniad i'r polisi drwy: monitro'r effeithiau ar wahanol grwpiau'r boblogaeth dros y tymor byr, canolig a hwy; a sicrhau bod unrhyw fesurau ac ymyriadau cymorth yn cael eu targedu'n gymesur at unigolion a chymunedau yr effeithir fwyaf arnynt (gweler y Prif Adroddiad, Adran 3).

- 2.** Mae'r polisi wedi cael effaith negyddol ar lesiant meddyliol ar gyfer y boblogaeth gyfan (gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.2). Mae angen cymorth iechyd a llesiant meddyliol parhaus ar unigolion a chymunedau a effeithiwyd yn benodol hyd yn oed pan gaiff cyfyngiadau polisi eu codi, oherwydd gall y cam hwn achosi ansicrwydd ac ofn pellach. Mae angen i lesiant meddyliol fod yn ystyriaeth allweddol wrth newid polisiâu ac yn rhan annatod o'r camau adfer ac adnewyddu.

- 3.** Dylai anghenion a barn babanod, plant a phobl ifanc fod yn ganolog i'r broses o wneud penderfyniadau ar faterion megis ailagor lleoliadau gofal plant ac ysgolion, darparu gwasanaethau i blant, a chefnogi iechyd meddwl a llesiant plant. Mae angen gweithredu'n gynnar ar draws y system gyfan i gefnogi babanod, plant a phobl ifanc o gartrefi incwm isel sydd wedi cael eu heffeithio fwyaf gan y Polisi Ymbellhau Cymdeithasol, er mwyn lliniaru effeithiau tymor hir ar eu cyfleoedd mewn bywyd (gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.6).

- 4.** Effeithiwyd ar swyddi a bywoliaeth cyfran sylweddol o boblogaeth Cymru, ac mae ansicrwydd parhaus ynghylch faint yn rhagor o bobl y bydd hyn yn effeithio arnynt (gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.2). Dylid targedu mesurau lliniaru at grwpiau penodol sydd mewn mwy o angen, megis unigolion a theuluoedd ar incwm isel, y rheini sy'n byw mewn ardaloedd difreintiedig, a'r rheini sydd wedi colli eu swyddi neu sydd mewn perygl o'u colli. Mae angen ystyried effeithiau dirywiad economaidd ar iechyd a llesiant ar y cyd ag effeithiau posibl Brexit a Chytundebau Masnach Rydd a gyd-drafodwyd.

5. Prin yw'r dystiolaeth ynglŷn ag effeithiau posibl diddymu'r polisi'n raddol a'i ailgyflwyno (gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.1). Dylai'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau nodi sut y bydd llacio cyfyngiadau neu gyflwyno mesurau yn y dyfodol yn effeithio ar iechyd, llesiant a thegwch. Dylai hyn gynnwys nodi effeithiau ar lefel poblogaeth, er enghraifft ar forbidirwydd a marwolaethau ychwanegol. Dylai AEI gael ei wreiddio mewn prosesau llunio polisi a chynllunio, yn enwedig ar gyfer meysydd lle mae tystiolaeth gyfyngedig ar effeithiau, i ganiatáu addasu polisi neu i fesurau lliniaru gael eu cyflwyno'n gynnar.

6. Mae nifer o gyfleoedd ar gyfer gwella iechyd a llesiant y boblogaeth wedi dod i'r amlwg o ganlyniad i'r pandemig a'r ymateb polisi, fel cynnydd mewn gweithio gartref neu'r defnydd o dechnoleg ddigidol (gweler y Prif Adroddiad Adran 4.3). Dylai cynllunio adferiad adeiladu ar yr hyn a ddysgwyd o'r ymateb pandemig brys, gan gynnwys y raddfa a'r cyflymder cyflym o ran trefnu cydweithio a chymryd camau, a'r cyfle unigryw i Gymru ymgorffori'r Egwyddor Datblygu Cynaliadwy a mynd i'r afael ag argyfyngau eraill megis newid yn yr hinsawdd.

7. Gall dadansoddiadau ôl-weithredol a darpar ddadansoddiadau o dystiolaeth, data a gwybodaeth iechyd roi mewnwelediad amserol i effeithiau'r feirws ar boblogaeth Cymru a'r mesurau ymateb polisi. Er enghraifft, gall arolwg Iechyd Cyhoeddus Cymru 'Ymgysylltu â'r cyhoedd ar iechyd a llesiant yn ystod mesurau coronafeirws' helpu'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau i flaenoriaethu meysydd o bryder i'r cyhoedd yng Nghymru, yn ogystal â chael cipolwg ar dderbynioldeb ac effeithiolrwydd polisiâu a chynlluniau yn y dyfodol, er enghraifft, os ceir rhagor o donnau o'r pandemig. Mae monitro effeithiau COVID-19 ar iechyd a llesiant y boblogaeth a mesurau ymateb yn cael ei wneud gan Iechyd Cyhoeddus Cymru a gall y rhai sy'n gwneud penderfyniadau ei ddefnyddio i nodi'r cydbwysedd gorau posibl rhwng mesurau rheoli COVID-19 a lleihau effeithiau negyddol anfwriadol dros y tymor hir.

Casgliad

(Gweler y Prif Adroddiad Adran 6)

Mae'r Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol wedi cael effeithiau cadarnhaol a negyddol bwriadol ac anfwriadol sylweddol ar boblogaeth Cymru. Tra'n diogelu'r boblogaeth rhag COVID-19, mae'r ôl-ffeithiau ar yr economi, yr amgylchedd, y gymdeithas a sbectrwm o grwpiau poblogaeth agored i niwed wedi bod yn bellgyrhaeddol. At hynny, nid yw effeithiau tymor hwy COVID-19 a'r mesurau ymateb ar forbidrwydd a marwolaethau ychwanegol yn hysbys. Effeithiwyd yn arbennig o negyddol ar grwpiau poblogaeth megis menywod, y rhai ar incwm isel, gweithwyr allweddol ar gyflogau isel (er enghraifft gweithwyr manwerthu a gofawyr), a babanod, plant a phobl ifanc. Mae llawer o'r effeithiau'n debygol o gynyddu iechyd a annhegwch cymdeithasol yng Nghymru; mae angen monitro er mwyn deall yr effeithiau hyn yn well ar gyfer y tymor hwy a llywio penderfyniadau yn y dyfodol ynghylch ailgyflwyno mesurau rheoli.

Mae'r pandemig wedi dod ag ystod eang o faterion pwysig i Gymru i'r amlwg, megis tloedi ac amddifadedd, effaith Brexit a Chytundebau Masnach Rydd, a newid yn yr hinsawdd. Mae'r ymateb i bandemig COVID-19, ac adferiad ohono, yn gofyn am ddull integredig at iechyd a llesiant y boblogaeth, annhegwch ym maes iechyd, datblygu cynaliadwy, adferiad economaidd a newid yn yr hinsawdd. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn darparu'r fframwaith polisi i gefnogi dull o'r fath, gan roi datblygu cynaliadwy wrth wraidd y broses o adfer o'r pandemig.

Tabl 1: Prif effeithiau y 'Polisi Aros Gartref ac Ymbellhau Cymdeithasol' yng Nghymru

Maes Polisi	Penderfynydd iechyd a llesiant / grŵp y boblogaeth	Cadarnhaol / cyfle			Negyddol			Rhesymwaith
		Tebygolrwydd	Dwysedd	Hyd	Tebygolrwydd	Dwysedd	Hyd	
		Cadarnhawyd	Mawr	Tymor byr (B)	Cadarnhawyd	Mawr	Tymor byr (B)	
		Tebygol	Cymedrol	Tymor canolig (C)	Tebygol	Cymedrol	Tymor canolig (C)	
		Posibl	Lleiaf	Tymor hir (H)	Posibl	Lleiaf	Tymor hir (H)	
Iechyd a Gofal Cymdeithasol	Cydymffurfio â deddfwriaeth	Cadarnhawyd	Mawr	Byr				Cadarnhaol: Mae'r polisi wedi cael lefel uchel o gydymffurfiaeth ac wedi arwain at newid mewn ymddygiad ar lefel y boblogaeth. Effaith ar leihau morbidrwydd a marwolaethau uniongyrchol o COVID-19, a sicrhau nad yw'r defnydd o wasanaethau iechyd yn fwy na'r capasiti. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.1 am ddadansoddiad llawn.
	Llesiant meddyliol				Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	Negyddol: Effaith ar y boblogaeth gyfan, ond yn enwedig o ran plant a phobl ifanc ac oedolion ifanc, pobl hŷn, gweithwyr allweddol, y rhai sydd ar incwm isel ac mewn perygl o fod yn ddi-waith, a'r rhai sydd eisoes ag iechyd meddwl gwael neu sy'n cael eu gwarchod. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.2 am ddadansoddiad llawn.
	Diet a maeth - bwyta bwyd	Posibl	Lleiaf	Byr - Canolig - Hir	Posibl	Lleiaf	Byr - Canolig - Hir	Cadarnhaol neu Negyddol er enghraifft mae rhai unigolion yn bwyta mwy o fyrbrydau, tra bod eraill wedi dychwelyd i goginio elfennol. Cyfle i atgyfnerthu a chefnogi ymddygiadau bwyta'n iach. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.3 am ddadansoddiad llawn.

	Diet a maeth - patrymau prynu a chyflenwi	Posibl	Lleiaf	Byr - Canolig - Hir	Cadarnhawyd	Lleiaf - Cymedrol	Byr	<p>Cadarnhaol: Teuluoedd yn ymgymryd â siopa wythnosol ac yn bwyta llai 'wrth fynd'. Cyfle i gynyddu coginio elfennol a chyrchu bwyd yn lleol, a thrwy hynny gynyddu'r fasnach i fusnesau lleol.</p> <p>Negyddol: Pentyrru bwyd a chynyddu gwastraff bwyd.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.3 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Diet a maeth - darpariaeth prydau ysgol	Cadarnhawyd	Lleiaf - Cymedrol	Byr	Posibl	Lleiaf - Cymedrol	Byr	<p>Cadarnhaol: Mynediad parhaus i brydau ysgol am ddim i'r rhai a oedd yn gymwys.</p> <p>Negyddol: Efallai na fydd newid mewn dulliau darparu (y cyflenwad o barseli bwyd) yn cymryd i ystyriaeth anghenion unigol. Ar gyfer talebau bwyd a thaliadau Bacs, mae pryderon ynghylch cynnwys maethol y bwyd sy'n cael ei brynu.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.3 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Lefelau gweithgarwch	Cadarnhawyd	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir	Posibl	Lleiaf - Cymedrol	Byr - Canolig	<p>Cadarnhaol: Mae'r polisi yn cynnwys darpariaeth i wneud gweithgarwch corfforol (unwaith y dydd i ddechrau, yna'n cynyddu). Mae rhai unigolion yn gwneud mwy o weithgarwch corfforol na chyn i'r cyfyngiadau gael eu gweithredu.</p> <p>Negyddol: Lleihau lefelau gweithgarwch corfforol - mae'r polisi yn annog unigolion i aros yn ddiogel gartref. Mae cau rhai parciau wedi lleihau'r manau gwyrdd y gall unigolion wneud ymarfer corff ynddynt.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.3 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Alcohol - patrymau defnydd				Posibl	Lleiaf	Byr	<p>Negyddol: Mae arolwg Ymgysylltu â'r Cyhoedd Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi dangos cynnydd yn faint o alcohol sy'n cael ei yfed gan y rhai sy'n yfed alcohol.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.4 am ddadansoddiad llawn.</p>

	Alcohol - mynediad i alcohol	Posibl	Lleiaf	Byr	Posibl	Lleiaf	Byr	<p>Cyfle i hybu ac atgyfnerthu llai o ddefnydd o alcohol i lefelau risg isel.</p> <p>Negyddol: Mae siopau trwyddedig yn cael eu cynnwys ar restr y llywodraeth o fanwerthwyr hanfodol y DU sy'n cael aros yn agored, a thrwy hynny hwyluso'r gallu i brynu alcohol yn rhwydd. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.4 am ddadansoddiad llawn</p>
	Iechyd rhywiol	Posibl	Lleiaf	Byr - Canolig -	Posibl	Lleiaf	Byr	<p>Cadarnhaol: Cyfle i leihau trosglwyddo STI ar draws y boblogaeth gan nad yw cysylltiadau nad ydynt o fewn yr un aelwyd yn gallu cymryd rhan mewn gweithgarwch rhywiol.</p> <p>Negyddol: Llai o fynediad i wasanaethau iechyd rhywiol. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.5 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Gwasanaethau iechyd, llesiant a gofal cymdeithasol	Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Cadarnhaol: Cynyddu cydnheredd y sector iechyd a gofal cymdeithasol drwy ddarparu gwasanaethau drwy wahanol fectanweithiau megis tele-iechyd</p> <p>Cyfle i ailgynllunio ac ad-drefnu gwasanaethau yn y tymor hir er mwyn gwella'r ddarpariaeth gwasanaethau cynaliadwy.</p> <p>Negyddol: Mae gwasanaethau arferol fel llawdriniaethau ac apwyntiadau wedi'u canslo neu wedi'u hatal. Nid yw rhai unigolion yn defnyddio gwasanaethau iechyd / maent yn cyrchu gwasanaethau'n hwyr, oherwydd ofn dod i gysylltiad â'r feirws. Effaith ar lesiant corfforol a meddyliol y gweithlu iechyd a Gofal Cymdeithasol. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.6 am ddadansoddiad llawn</p>
	Gwasanaethau sgrinio; brechiadau; a gwasanaethau i fenywod a phlant				Posibl	Lleiaf	Byr	<p>Negyddol: Mae gwasanaethau sgrinio a rhai brechiadau i oedolion wedi'u hatal yng Nghymru. Lefelau amrywiol o barodrwydd i gyrchu gofal cynenedigol. Colli apwyntiadau imiwneiddio o fewn y rhaglen imiwneiddio plant arferol. Effaith ar bobl hŷn, menywod a phlant yn arbennig. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.7 am ddadansoddiad llawn.</p>

Iechyd a Gofal Cymdeithasol - Grwpiau'r Boblogaeth	Pobl ag iechyd meddwl gwael	Posibl	Lleiaf	Byr - Canolig - Hir	Tebygol	Cymedrol / Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Cyfle i ddarparu gwell gwasanaethau llesiant meddyliol neu i ad-drefnu modelau gwasanaeth iechyd meddwl.</p> <p>Negyddol: Llai o fynediad at wasanaethau iechyd meddwl. Gwaethygiad o ran cyflyrau iechyd meddwl presennol.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.8 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Grwpiau risg uchel, er enghraifft y rhai â chyflyrau iechyd tymor hir	Posibl	Cymedrol	Byr	Tebygol	Lleiaf - Cymedrol	Byr	<p>Negyddol: Llai o fynediad at wasanaethau neu driniaeth ar gyfer cyflyrau presennol.</p> <p>Effaith tymor byr Cadarnhaol neu Negyddol i'r rhai â chyflyrau anadlol yn dibynnu ar y math o dai a'r amgylchedd y maent yn byw ynddynt a'u hansawdd.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.1.9 am ddadansoddiad llawn.</p>
Busnes, Economi ac Arloesedd	Ffactorau economaidd - anweithgarwch economaidd	Cadarnhawyd	Mawr	Byr	Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Cadarnhaol: Mesurau cymorth economaidd Llywodraeth y DU i gyflogwyr ac unigolion a'r economi yn fwy cyffredinol</p> <p>Negyddol: Dirywiad economaidd, potensial ar gyfer dirwasgiad. Mae rhai sectorau wedi cau yn ystod y pandemig, wedi rhoi'r gorau i fasnachu ac nid ydynt yn derbyn incwm.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.2.1 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Ffactorau economaidd - polisi	Posibl	Cymedrol	Hir				<p>Cadarnhaol: Cyfle i adolygu sbardunau polisi economaidd yng Nghymru, yn enwedig ar y cyd â Brexit a newid yn yr hinsawdd, gan ganolbwyntio mwy ar lesiant.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.2.1 am ddadansoddiad llawn.</p>

	Cyflogaeth - argaeledd swyddi ac iechyd a llesiant y gweithlu	Cadarnhawyd	Mawr	Byr	Cadarnhawyd	Mawr	Byr	<p>Cadarnhaol: Diogelu iechyd a llesiant y boblogaeth a'r gweithlu. Cyflwyno ffyrlo i amddiffyn swyddi. Effaith gadarnhaol ar rai sectorau fel archfarchnadoedd a manwerthwyr ar-lein sydd wedi gweld cynnydd yn y galw.</p> <p>Negyddol: Rhoi'r gorau i fasnachu ar gyfer rhai sectorau oherwydd y lleihad yn y galw gan ddefnyddwyr a cholli swyddi ac incwm posibl o ganlyniad i rai gweithwyr. Mae'n bosibl y bu'n rhaid i'r rhai ar ffyrlo aros i gael eu talu, a gallai hyn fod wedi achosi straen a phryder. Gall pobl ar incwm isel fod mewn mwy o berygl o ddioddef tlodi bwyd/tanwydd.</p> <p>Effaith tymor hir Gadarnhaol neu Negyddol gymedrol yn dibynnu ar natur yr adferiad ac adnewyddiad economaidd (naill ai drwy ailfywiogi neu ddirwasgiad/dirywiad) ac ysgogiadau'r llywodraeth ar gyfer y cyfeiriad economaidd i'r dyfodol.</p> <p>Cyfle i ddatblygu economi sy'n seiliedig ar waith da, teg.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.2.2 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Amodau ac arferion gwaith	Cadarnhawyd	Cymedrol	Byr	Cadarnhawyd	Cymedrol	Byr	<p>Cadarnhaol neu Negyddol yn dibynnu ar natur y gyflogaeth a'r perygl cysylltiedig o ddod i gysylltiad â'r feirws, gweithredu ymbellhau cymdeithasol, ac argaeledd Cyfarpar Diogelu Personol (PPE).</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.2.3 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Gweithio gartref	Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Cadarnhaol: Mae rhai o'r gweithlu wedi gallu gweithio'n hyblyg ac o bell, gan eu diogelu rhag amlygiad i'r feirws a gwella'r cydbwysedd rhwng bywyd a gwaith.</p> <p>Negyddol: Nid yw gweithio o gartref yn ymarferol /mae'n heriol i rai unigolion er enghraifft, y rhai sydd â chyfrifoldebau dros addysgu plant gartref.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.2.4 am ddadansoddiad llawn.</p>

	Cyfryngau Digidol - patrymau defnydd	Tebygol	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir	Posibl	Cymedrol	Byr - Canolig	<p>Cadarnhaol: Cynnydd yn y defnydd o gyfryngau cymdeithasol i gadw mewn cysylltiad â theulu, ffrindiau a'r gymuned ehangach. Mekanwaith i ledaenu gwybodaeth gadarn a chywir yn gyflym i'r boblogaeth (er enghraifft, ar batrymau ymddygiad a chydnerthedd).</p> <p>Negyddol: Yr effaith ar y rheini nad ydynt yn defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol / nad oes ganddynt fynediad iddynt, ac a allai gael eu heithrio o ffrydiau gwybodaeth a chysylltiadau cymunedol.</p> <p>Mekanwaith ar gyfer rhannu gwybodaeth anghywir, cynyddu gwahaniaethu, twyll a throseddau casineb.</p> <p>Effeithiau tymor hir anhysbys cymdeithasu drwy'r cyfryngau cymdeithasol (er enghraifft ar batrymau ymddygiad a chydnerthedd).</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.2.5 am ddadansoddiad llawn.</p>
Busnes, Economi ac Arloesedd - Grwpiau Poblogaeth	Gweithwyr allweddol	Posibl	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir	Tebygol	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Cadarnhaol: Mwy o gydnabyddiaeth i weithwyr allweddol fel rhai sy'n darparu swyddogaeth bwysig a hanfodol mewn cymdeithas, er enghraifft, gyrrwyr cyflenwi, manwerthwyr bwyd / gweithwyr archfarchnadoedd.</p> <p>Negyddol: Effeithiau llesiant meddyliol a chorfforol ar y rheini sy'n darparu gwasanaethau rheng flaen ac sy'n rhyngweithio'n helaeth â'r cyhoedd a chleifion.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.2.6 am ddadansoddiad llawn.</p>
Cydraddoldeb; Cyfiawnder a'r Gyfraith	Trais yn erbyn menywod, cam-drin yn y cartref a thrais rhywiol (VAWDASV)				Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Negyddol: Menywod, babanod, plant a phobl ifanc â mwy o amlygiad i Brofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACE) a VAWDASV.</p> <p>Cynnydd mewn risg o VAWDASV yn ystod y cyfyngiadau gan fod unigolion yn aros gartref gyda'r cyflawnwr.</p> <p>Mwy o berygl o niwed oherwydd llai o gyfle i ofyn am gymorth.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.1 am ddadansoddiad llawn</p>

	Diogelwch cymunedol a throseddu	Tebygol	Cymedrol	Byr				<p>Cadarnhaol: Adroddwyd gostyngiad mewn troseddu ar draws sawl categori gan gynnwys bwrgeriaeth, trais ac ymosod</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.2 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Ymddiriedaeth yn yr heddlu	Tebygol	Cymedrol	Byr				<p>Cadarnhaol: Nododd Arolwg Ymgysylltu â'r Cyhoedd Iechyd Cyhoeddus Cymru fod 81% o ymatebwyr yng Nghymru yn ymddiried yn yr heddlu i ddefnyddio eu pwerau newydd i gyfyngu ar symudiadau pobl yn synhwyrol.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.2 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Ystyriaethau moesegol	Cadarnhawyd	Mawr	Byr				<p>Cadarnhaol: Gweithredu polisi'n gyflym i ddiogelu iechyd y boblogaeth ac amddiffyn y rhai sydd â risg o forbidrwydd neu farwolaeth uwch o COVID-19.</p> <p>Cyfle ar gyfer camau adfer ac adnewyddu i wella tegwch iechyd a datblygu polisiau iach a chynaliadwy.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.3 am ddadansoddiad llawn.</p>
Cydraddoldeb; Cyfiawnder a'r Gyfraith - Grwpiau Poblogaeth	Menywod				Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Negyddol: Effaith ar draws pob grŵp oedran. Mae menywod yn fwy tebygol o weithio mewn gwasanaethau a sectorau sydd wedi cau yn ystod cyfyngiadau.</p> <p>Mae VAWDASV yn effeithio'n anghymesur ar fenywod, ac adroddir ei fod wedi cynyddu yn ystod y cyfyngiadau.</p> <p>Mae menywod yn fwy tebygol o ymgymryd â rolau gofalu (cyflogedig neu wirfoddol), bod yn gyfrifol am ofal teuluol a gwneud mwy o waith tŷ a chyfrifoldebau gweinyddol bywyd, y mae pob un ohonynt wedi cynyddu yn ystod y cyfyngiadau.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.4 am ddadansoddiad llawn.</p>

	Dynion				Cadarnhawyd	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir	<p>Negyddol: Effaith tymor byr ar rai is-grwpiau cyflogaeth fel gweithwyr adeiladu (mae 89% yn ddynion o'i gymharu ag 11% yn fenywod) a gyrwyr. Mae llawer o ddynion yn gweithio mewn ystod o rolau nad yw'r cyfyngiadau'n eu cwmpasu e.e. y sector adeiladu, gyrwyr trafndiaeth (cyhoeddus a phreifat), crefftwyr. Mae llawer yn hunan-gyflogedig (categori a fethwyd yn y rownd gyntaf o fesurau economaidd ar gyfer rhoi cyflogion ar ffyrlo) ac mae ganddynt gontractau i'w cyflawni gyda'r diwydiant adeiladu.</p> <p>Effaith tymor hir bosibl ar rai is-grwpiau cyflogaeth sy'n agored iawn i ddirywiad economaidd, er enghraifft, tai, gweithgynhyrchu a diwydiannau lletygarwch.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.5 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Grwpiau cysylltiedig ag incwm				Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Negyddol: Effaith ar y rhai sy'n gweithio mewn sectorau sydd wedi cau; y rhai sydd wedi profi gostyngiad mewn incwm; y rhai oedd ar incwm isel yn flaenorol. Efallai yn profi cynnydd mewn tlodi bwyd/tanwydd. Maint a hyd yr effaith yn dibynnu ar adferiad economaidd ac adnewyddu</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.6 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Grwpiau Du, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig (BAME)				Tebygol	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Negyddol: Mae COVID-19 yn cael effaith anghymesur ar bobl sy'n dod o gefndiroedd BAME. Mae mwy na thraean o'r cleifion sy'n ddifrifol wael gyda'r feirws yn dod o gefndiroedd BAME.</p> <p>Cynnydd yn y troseddau casineb a gofnodir mewn perthynas â'r rhai o gefndiroedd BAME.</p> <p>I rai cymunedau, nid Saesneg yw'r iaith gyntaf. Effaith o ganlyniad i draddodiadau diwylliannol aelwydydd sy'n pontio'r cenedlaethau a chefnogaeth deuluol a chymdeithasol.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.7 am ddadansoddiad llawn.</p>

	Pobl sydd ag anableddau/ heriau corfforol, synhwyrdd neu ddysgu	Posibl	Lleiaf	Byr - Canolig - Hir	Posibl	Cymedrol	Byr	<p>Cadarnhaol: Effaith yn sgil mwy o weithio gartref yn hwyluso cyfleoedd cyflogaeth.</p> <p>Negyddol: Llai o fynediad at wasanaethau cymorth. Effaith ar y rhai sydd ag awtistiaeth na chydabyddwyd yn y canllawiau cychwynnol.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.8 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Grwpiau ffydd	Posibl	Lleiaf	Byr - Canolig - Hir	Cadarnhawyd	Lleiaf	Byr	<p>Cadarnhaol neu Negyddol tymor byr i dymor hir yn dibynnu ar allu i gymryd rhan mewn gwasanaethau neu arferion a defodau ffydd</p> <p>Negyddol: Llai o fynediad at wasanaethau yn arwain at rai yn teimlo'n ysbrydol ynysig. Nid yw rhai grwpiau ffydd wedi gallu cyflawni defodau crefyddol/ffydd penodol a all gael effaith ar lesiant meddyliol.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.9 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Ceiswyr lloches a ffoaduriaid				Posibl	Lleiaf	Byr	<p>Negyddol: Llai o fynediad at wasanaethau cymorth o dan y cyfyngiadau. Tystiolaeth gyfyngedig mewn perthynas ag effaith.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.3.10 am ddadansoddiad llawn.</p>
Cymunedau ac Adfywio	Gwirfoddoli a'r Trydydd sector	Cadarnhawyd	Mawr	Byr	Posibl	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir	<p>Cadarnhaol: Cynnydd yn nifer y gwirfoddolwyr a mwy o gefnogaeth i'r Trydydd Sector.</p> <p>Cadarnhaol neu Negyddol tymor byr i dymor hir yn dibynnu ar sefydliadau'n cadw'r niferoedd cynyddol o wirfoddolwyr ac yn ailgyflunio'u strwythurau a'u systemau.</p> <p>Negyddol: Ansicrwydd ynghylch cyllid yn y dyfodol a phryder y bydd y cyfyngiadau yn effeithio ar gyllid i rai yn y dyfodol. Llai o allu i godi arian ar gyfer sefydliadau sy'n dibynnu ar fasnach manwerthu.</p> <p>Heriau i sefydliadau gan gynnwys cynaliadwyedd y cyfalaf cymdeithasol a grëir, cadw gwirfoddolwyr i ddarparu gwasanaethau newydd a diwygiedig.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.4.1 am ddadansoddiad llawn.</p>

	Dulliau gweithio				Posibl	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Negyddol: Heriau o ran gweithio o bell - mae symud i weithio ar-lein/o bell wedi arwain at lai o gyswllt rhyngpersonol, gyda mwy o effaith ar y rhai sy'n agored i niwed / heb fynediad ar-lein na'r sgiliau i'w ddefnyddio.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.4.1 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Cydllynant, cydnerthedd a rhwydweithiau cymunedol - cymorth a roddir i eraill	Tebygol	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir				<p>Cadarnhaol: Rhwydweithiau teuluol a chymunedol yn amlwg yn gweithredu i gefnogi ei gilydd drwy'r argyfwng iechyd cyhoeddus a'r cyfyngiadau sy'n cael eu gweithredu. Cyfle i gael effaith tymor hir wrth i gymunedau gysylltu i gefnogi ei gilydd.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.4.2 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Rhaniadau cymdeithasol				Posibl	Lleiaf	Byr - Canolig - Hir	<p>Negyddol: Effaith o ganlyniad i raniadau mewn cymdeithas a grëir drwy beidio â chydymffurfio. Cynnydd mewn adroddiadau am anghydfodau yn y gymdogaeth o dan y cyfyngiadau ac adroddiadau a gyflwynir i asiantaethau gorfodi am y rhai sy'n torri'r gyfraith.</p> <p>Gall atal ymwelwyr rhag dod i ardaloedd achosi drwgdeimlad, gwrthdaro a rhaniadau mewn cymunedau ac atal twristiaid yn y dyfodol.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.4.3 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Lleoliadau daearyddol	Posibl	Cymedrol	Hir	Cadarnhawyd	Cymedrol	Byr	<p>Cadarnhaol: Effaith ar dwristiaeth yng Nghymru ar draws lleoliadau gwledig a threfol gyda mwy o bobl yn ymweld â Chymru os nad yw gwyliau rhyngwladol yn ymarferol.</p> <p>Negyddol: Effaith ar gymunedau gwledig o ganlyniad i golli twristiaeth.</p> <p>Mynediad gwael i fand eang / y rhyngwyd neu wasanaethau hygyrch e.e. amwynderau, trafnidiaeth gyhoeddus sy'n effeithio ar waith, cynaliadwyedd cymunedol.</p> <p>Effaith negyddol fach bosibl yn y tymor byr ar leoliadau trefol mewn perthynas â gofod cyfyngedig i ymarfer yn yr awyr agored yn ddiogel.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.4.4 am ddadansoddiad llawn.</p>

Cymunedau ac Adfywio - Grwpiau Poblogaeth	Gofal i oedolion a gofalwyr				Posibl	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir	Negyddol: Llai o asesiadau a chymorth ar gael. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.4.5 am ddadansoddiad llawn.
Grwpiau'r Boblogaeth	Pobl hŷn	Posibl	Mawr	Hir	Cadarnhawyd	Mawr	Byr	Cyfle i wella'r ddarpariaeth gofal a chymorth i bobl hŷn. Negyddol: Effeithiau iechyd meddwl a llesiant, megis mwy o brofiad o unigedd, unigrwydd a datgysylltu oddi wrth deuluoedd a rhwydweithiau cymorth ehangach. Gall heriau wrth gael gafael ar fwyd a chyflenwadau hanfodol achosi straen a phryder. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.5 am ddadansoddiad llawn.
Addysg a sgiliau; Plant a theluoedd	Addysg – cau lleoliadau				Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	Negyddol: Effaith cau gofal plant ac ysgolion ar ddatblygiad, trefn, cyrhaeddiad addysgol a chymdeithasoli babanod, plant a phobl ifanc ynghyd â llesiant meddyliol a rhagolygon addysgol a chyflogaeth yn y dyfodol. Gwahaniaethau mewn cymorth gan rieni ac argaeledd adnoddau addysgol yn effeithio ar sut mae plant yn cael eu haddysgu gartref. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.6.1 am ddadansoddiad llawn.
	Perthnasoedd teuluol ac agos	Tebygol	Lleiaf - Cymedrol	Byr	Tebygol	Lleiaf - Cymedrol	Byr	Effaith tymor byr Cadarnhaol neu Negyddol , yn enwedig mewn perthynas â llesiant meddyliol, yn dibynnu ar sefyllfa'r teulu; er enghraifft, dod i gysylltiad ag ACEs, amgylchiadau ariannol. Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.6.2 am ddadansoddiad llawn.

Addysg a sgiliau; Plant a theuluoedd - Grwpiau Poblogaeth	Babanod, plant a phobl ifanc ac oedolion ifanc				Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir	<p>Negyddol: Llai o fynediad i addysg (gan gynnwys addysg y blynyddoedd cynnar), ansawdd is o ran amgylchedd dysgu, a llai o gyfle i gymdeithasoli. Effaith negyddol bosibl yn y tymor hir i rai is-grwpiau yn dibynnu ar eu hoedran a'u cam datblygu a'u cynnydd addysgol; llesiant meddyliol yn gwaethygu; effeithiau negyddol ar ragolygon academaidd neu gyflogaeth yn y dyfodol.</p> <p>Negyddol: Llai o fynediad i addysg (gan gynnwys addysg y blynyddoedd cynnar), ansawdd is o ran amgylchedd dysgu, a llai o gyfle i gymdeithasoli. Effaith negyddol bosibl yn y tymor hir i rai is-grwpiau yn dibynnu ar eu hoedran a'u cam datblygu a'u cynnydd addysgol; llesiant meddyliol yn gwaethygu; effeithiau negyddol ar ragolygon academaidd neu gyflogaeth yn y dyfodol.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.6.3 am ddadansoddiad llawn.</p>
Sector Cyhoeddus; Tai	Tai	Tebygol	Cymedrol	Byr	Posibl / Tebygol	Cymedrol	Byr	<p>Cadarnhaol neu Negyddol yn dibynnu ar ansawdd tai a mynediad i le. Effaith anuniongyrchol ar lesiant meddyliol.</p> <p>Negyddol: Mae'r rhai sydd mewn perygl arbennig yn cynnwys y rhai sy'n ddirgaref neu mewn llety â chymorth, y rhai sydd mewn tai o ansawdd gwael neu lety gorlawn a'r rhai mewn perthnasoedd cymhellol / rheolaeth lle nad oes dianc o'r aelwyd.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.7.1 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Tai - polisi	Posibl	Cymedrol	Canolig-Hir				<p>Cadarnhaol: Cyfle i ddylanwadu ar bolisi tai'r dyfodol er mwyn addasu i argyfyngau eraill fel y newid yn yr hinsawdd.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.7.1 am ddadansoddiad llawn.</p>

	Gwasanaethau bwrdeistrefol ac eraill e.e. llyfrgelloedd, gwasanaethau rheoli gwastraff, gwasanaethau hamdden a manwerthu	Tebygol	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir	Cadarnhawyd	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir	<p>Cyfle i addasu a diogelu gwasanaethau ar gyfer y dyfodol, er enghraifft drwy adeiladu ar y defnydd cynyddol o dechnoleg ddigidol.</p> <p>Negyddol: Amharu ar wasanaethau a chau rhai gwasanaethau, a allai fod wedi effeithio ar lesiant iechyd, cymdeithasol a meddyliol y boblogaeth.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.7.2 am ddadansoddiad llawn.</p>
Sector Cyhoeddus; Tai - Grwpiau Poblogaeth	Digartrefedd	Tebygol	Cymedrol	Byr	Posibl	Lleiaf	Byr	<p>Cadarnhaol: Effaith mewn perthynas â chael cartref / darparu llety. Mae awdurdodau lleol wedi bod yn caffael lle mewn gwstai i letya'r rhai sy'n ddigartref.</p> <p>Negyddol: Llai o fynediad at wasanaethau cymorth e.e. cymorth wyneb yn wyneb i fynd i'r afael ag ymddygiad sy'n niweidio iechyd.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.7.3 am ddadansoddiad llawn.</p>
Yr Amgylchedd a Newid yn yr Hinsawdd; Trafnidiaeth	Amodau amgylcheddol - gan gynnwys ansawdd aer, sŵn, llygredd a newid yn yr hinsawdd	Cadarnhawyd	Mawr	Byr - Canolig - Hir				<p>Cadarnhaol: Lleihau lefelau traffig cerbydau a theithio awyr, sŵn a llygredd. Mae data'n dangos effaith gadarnhaol ar yr amgylchedd. Gostyngiad yn nifer yr ymgynghoriadau â meddygon teulu yng Nghymru ar gyfer cyflyrau anadlol.</p> <p>Gall yr effaith fod yn fyrhoedlog a dros dro unwaith y bydd yr adferiad economaidd yn magu momentwm a bod gweithgarwch trafndiaeth a diwydiannol yn cynyddu.</p> <p>Mae yna gyfle yn y tymor hir i wreiddio cynaliadwyedd amgylcheddol ac iechyd ymhellach mewn polisi.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.8.1 am ddadansoddiad llawn.</p>

	Trafnidiaeth – symudiadau trafnidiaeth a'i defnydd	Cadarnhawyd	Mawr	Byr	Tebygol	Cymedrol	Byr - Canolig - Hir	<p>Cadarnhaol: Lleihad mewn traffig ceir a cherbydau ac awyrennau heb fod yn hedfan. Cadw gwasanaethau trafnidiaeth gyhoeddus hanfodol ar gyfer gweithwyr allweddol i gyrraedd y gwaith</p> <p>Negyddol: Llai o ddefnydd o drafnidiaeth gyhoeddus a chanolfannau trafnidiaeth ac felly cynnydd posibl yn lefelau defnyddio ceir yn y dyfodol, os tybir bod ceir yn diogelu rhag trosglwyddo'r feirws.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.8.2 am ddadansoddiad llawn.</p>
	Trafnidiaeth – polisi	Posibl	Cymedrol	Canolig-Hir				<p>Cyfle i gryfhau polisiâu trafnidiaeth cynaliadwy tymor hir.</p> <p>Gweler y Prif Adroddiad, Adran 3.8.2 am ddadansoddiad llawn.</p>

Ein Blaenoriaethau
2018-2030

Meithrin
a defnyddio
gwybodaeth a
sgiliau i wella
iechyd a llesiant
ledled Cymru

Dylanwadu ar
benderfynyddion
ehangach iechyd

Gwella llesiant
meddyliol a
chydnerthedd

Cefnogi gwaith i
ddatblygu **system**
iechyd a gofal gynaliadwy
sy'n canolbwyntio ar atal
ac ymyrryd yn gynnar

*Gweithio
i wireddu
dyfodol
iachach
i Gymru*

Hyrwyddo
ymddygiad
iach

Diogelu'r
cyhoedd rhag
heintiau a
bygythiadau
amgylcheddol
i iechyd

Sicrhau
dyfodol iach
ar gyfer y
genhedlaeth
nesaf

Ein Gwerthoedd:

*Cydweithio,
gydag ymddiriedaeth
a pharch, i wneud gwahaniaeth*

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

WHIASU

Wales Health Impact
Assessment Support Unit
Uned Gymorth Asesu
Effaith ar Iechyd Cymru

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Rhif 2 Capital Quarter
Stryd Tyndall
Caerdydd CF10 4BZ
Ffôn: +44 (0)29 2022 7744

phw.nhs.wales

E-bost: generalenquiries@wales.nhs.uk

[@IechydCyhoeddus](https://twitter.com/IechydCyhoeddus)

[/IechydCyhoeddusCymru](https://www.facebook.com/IechydCyhoeddusCymru)

